

LA TEMPORADA D'ABONAMENT SIMFÒNIC AL SEGLE XXI

UN ANY DE PROGRAMACIONS A L'ESTAT ESPANYOL

XAVIER MAS I SEMPERE
DPTO. SOCIOLOGÍA Y ANTROPOLOGÍA SOCIAL
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Recepció: 23 juliol 2016; acceptació: 25 setembre 2016

R E S U M E N

AL LLARG DEL DARRER SEGLE, LA TRADICIÓ CLÀSSICA DEL ROMANTICISME MUSICAL HA ANAT INCORPORANT LES SONORITATS HIBRIDES I EXPERIMENTALS DE LA CONTEMPORANÈITAT. TOT AQUEST BAGATGE, CONFIGURA L'AGENDA DELS AUDITORIS I LES ORQUESTRES SIMFÒNIQUES. EN LA PRESENT INVESTIGACIÓ, TREBALLAREM, A PARTIR DE LES DADES PROPORCIONADES PER LES PRÒPIES INSTITUCIONS CULTURALS, LES PROGRAMACIONS DELS ABONAMENTS SIMFÒNICS DE LES ORQUESTRES I AUDITORIS PER A LA TEMPORADA 2014-2015. EN LA NOSTRA ANÀLISI EMPÍRICA DESCRUIREM LES TIPOLOGIES D'ABONAMENT I LES DIFERENTS MODALITATS. A CONTINUACIÓ, FAREM UN BUIDATGE DE LES DIVERSES OBRES PROGRAMADES I ANALITZAREM ESTADÍSTICAMENT LES COMPOSICIONS, LES AUTORIES, ELS GÈNERES I LES DATES DE COMPOSICIÓ. ELEMENTS QUE, POSTERIORMENT, POSAREM EN RELACIÓ AMB LES INSTITUCIONS PROGRAMADORES, ELS TERRITORIS I LA DIRECCIÓ O AGRUPACIÓ QUE, EN CADA CAS, POSEN EN MÚSICA ELS PROGRAMES.

PALABRAS CLAVE:

MÚSICA CLÀSSICA; MÚSICA CLÀSSICA CONTEMPORÀNIA; SIMFONISME; ESTAT ESPANYOL.

1. INTRODUCCIÓ

La investigació que presentem a continuació està construïda des d'una base sociomusicològica. Partim de la premissa de concebre la música com a element social i la necessitat d'analitzar-la en el context de producció cultural i com a reflex de la societat. El nostre interès personal en aquest àmbit cultural es relaciona amb un fet d'actualitat i que recuperem en altres treballs: la presència i el tractament de l'anomenada música clàssica contem-

porània. La música clàssica, com a gènere més o menys delimitat, s'ensenyava als conservatoris i té als auditoris i les orquestres simfòniques un dels seus principals exponents (MECD, 2014: 200). L'objectiu del nostre treball és conèixer la situació actual de l'abonament simfònic a l'Estat espanyol. Amb aquestes dades realitzem una aportació doble. Primer, introduïm dades recents de l'estat de l'art al món acadèmic. Segon, posem a l'abast del gestor cultural un fotografia completa del present per tal que pugui copsar la realitat estatal en el seu con-

junt i puga analitzar el seu treball en el context del territori espanyol.

En el nostre marc teòric incorporem les aportacions més significatives de la Sociologia. Max Weber (2015) fou el primer que racionalitzà el fenomen sonor i que començà a plantejar els determinants socials rere la manifestació musical. Theodor Adorno (2009) volgué entendre l'estructura de les partitures com una translació de les interconnexions humanes. Aquest element, ja superat, va significar emperò una primera consideració teòrica de la música dins els mecanismes de producció del capitalisme. I això, en canvi, és ben útil per a la mirada sociomusicològica. Des de la Musicologia incorporem la mirada desacomplexada de Simon Frith (2001). Els seus estudis sobre la música popular poden ser perfectament aplicables a l'univers —anomenat— clàssic i ens serveixen per entendre la música com un continuïtat polièdrica i que ha de ser sotmesa a una anàlisi exempta de biaixos elitistes i etnocèntrics. Resulten fonamentals per al desenvolupament de la nostra recerca alguns conceptes introduïts per Christopher Small (1999) i per Pierre Bourdieu (1987, 1990 i 1991). Del primer agafem el concepte de *musicar* que ens permet entendre la música com una pràctica social més que com un objecte. Del segon, conjuguem constantment els termes de *distinció*, *camp* i *capital cultural*. Finalment, com a elements de referència en els antecedents empírics tenim les aportacions fundacionals de la sociomusicologia espanyola d'Arturo Rodríguez Morató (1996) —deutores de l'experiència francesa de Pierre-Michel Menger (1983)— i de Josep Martí i Pérez (2000).

La metodologia emprada en el nostre treball ha estat, en aquesta ocasió, exclusivament quantitativa. A partir de dades secundàries de programació, facilitades per les diferents institucions culturals, hem dut a terme un buidatge de tots els concerts. A continuació, hem practicat una anàlisi estadística i un creuament de les dades. Un cop finalitzat, hem estat en disposició de plantejar les conclusions del nostre treball.

Sabem de la limitació que suposa, per a un treball, prescindir d'una anàlisi qualitativa. Tot i això, considerem vàlida la disposició d'aquesta investi-

gació ja que es configura com a introducció d'una posterior anàlisi qualitativa que hauran d'aportar treballs posteriors.

2. LES PROGRAMACIONS DE LES ORQUESTRES I ELS AUDITORIS DE L'ESTAT ESPANYOL

La programació simfònica de l'Estat espanyol es configura al voltant de les temporades d'abonament que ofereixen, respectivament, les orquestres simfòniques i els auditoris. Segons l'oferta cultural de cada territori ens trobarem amb abonaments dissenyats i gestionats per les agrupacions orquestrals o pels auditoris de les ciutats.

Per tal de delimitar aquest punt hem pres com a base les orquestres membres de l'Asociación Española de Orquestas Sinfónicas (AEOS). De totes aquestes hem exclòs les orquestres joves, les que formen part de teatres de l'òpera i les que no ofereixen una temporada regular d'abonament simfònic —són agrupacions amb programacions i formes de funcionar diferents a les que consideràvem per al nostre treball—. Posteriorment, hem afegit les orquestres —que tot i no formar part de l'AEOS tenen una temporada d'abonament simfònic— i auditoris d'aquelles ciutats amb una població important (d'entre les 10 ciutats més importants dels territoris de parla catalana i les de la resta de l'Estat espanyol).

Amb tot, la nostra investigació ha considerat les programacions de: Orquesta Sinfónica de Galicia, Orquesta Real Filarmonía de Galicia, Orquesta Sinfónica del Principado de Asturias, Bilbao Orkestra Sinfonikoa, Euskadiko Orkestra Sinfonikoa, Orquesta Sinfónica de Navarra Pablo Sarasate, Orquesta Sinfónica de Castilla y León, Orquesta Nacional de España, Orquesta Sinfónica de Madrid, Orquesta de Radio Televisión Española, Orquesta de Extremadura, Orquesta Sinfónica de la Región de Murcia, Orquesta Ciudad de Granada, Orquesta Filarmonica de Málaga, Orquesta de Córdoba, Real Orquesta Sinfónica de Sevilla, Orquesta Filarmonica de Gran Canaria, Orquesta Sinfónica de Tenerife, Orquesta Sinfónica de Barcelona i Nacional de Catalunya, Orquesta Sinfónica del Vallès, Orquesta Sinfónica de les Illes Balears Ciutat de Palma i l'Orquesta Sinfónica Ciutat d'Elx. El cas de l'Orquesta de València

és peculiar ja que, tot i vendre's com a abonament de l'agrupació simfònica, inclou també actuacions d'orquestrats foraniers i d'intèrprets de cambra i solistes. Finalment, hem considerat les programacions

simfòniques d'abonament dels auditoris: Auditorio de la Diputació de Alicante, Palau de la Música Catalana (Cicle Palau 100) i Auditorio Palacio de Congressos de Zaragoza.

IMATGE 1
 Localització geogràfica de les orquestres i els auditoris estudiats

Les orquestres simfòniques, generalment, es troben associades a una ciutat o a una comunitat autònoma. Solen establir, gairebé sempre, la residència a l'auditori simfònic de la capital del territori i s'hi vinculen amb ell amb l'ús del propi nom de la ciutat o de la regió. Tot i això, en alguns casos, la seua activitat es completa en d'altres nuclis de població propers. Segons hem pogut observar en els casos analitzats, aquesta activitat territorial pot presentar diferents graus d'articulació. En algun cas, transport gratuït des d'altres ciutats a l'auditori, en altres, l'oferta de l'abonament –complet o parcial– en altres localitats o, en d'altres, la distribució d'un únic abonament en diferents ciutats.

Volem deixar palés, arribat a aquest punt, que la informació d'actuacions territorials aportada es limita, exclusivament, a la indicada en els propis abonaments. Les orquestres i els auditoris, efectivament, tenen una programació anual que transcendeix l'abonament simfònic.

En el quadre 1 detallem aquesta informació d'una manera més estructurada.

A continuació, exposem les característiques dels abonaments que ofereix cadascuna de les agrupacions o dels auditoris. Indiquem, també, quina ha estat l'oferta concreta que ha configurat l'objecte d'estudi en la present investigació i les persones sobre les qui recauen les tasques de gestió o assessoria artística.

QUADRE 1
 Tipologia d'abonament segons orquestra i auditori

Orquestra	Auditori	Ciutat	Tipologia abonament
Orquestra Sinfónica de Galicia	Palacio da Ópera	A Coruña	Abonament orquestra i sessions en altres ciutats
Orquestra Real Filarmonía de Galicia	Auditorio de Galicia	Santiago de Compostela	Abonament orquestra i sessió en altra ciutat
Orquestra Sinfónica del Principado de Asturias	Auditorio Príncipe Felipe	Oviedo	Abonament orquestra i pràcticament abonament complet a Gijón
Bilbao Orkestra Sinfonikoa	Euskalduna Jauregia	Bilbo	Abonament orquestra
Euskadiko Orkestra Sinfonikoa	Euskalduna Jauregia, Kursaal Auditorioa, Principal Antzokia, Baluarte Auditorioa	Bilbo, Donostia, Gasteiz, Iruña	Abonament diferent a cada lloc (cap auditori té tots els programes)
Orquestra Sinfónica de Navarra Pablo Sarasate	Baluarte Auditorioa	Iruña	Abonament orquestra i sessions en altra ciutat
Orquestra Sinfónica de Castilla y León	Centro Cultural Miguel Delibes	Valladolid	Abonament orquestra i transport des d'altres ciutats
Orquestra Nacional de España	Auditorio Nacional de Música	Madrid	Abonament orquestra
Orquestra Sinfónica de Madrid	Auditorio Nacional de Música	Madrid	Abonament orquestra
Orquestra de Radio Televisión Española	Teatro Monumental	Madrid	Abonament orquestra
Orquestra de Extremadura	Palacio de Congresos de Badajoz Manuel Rojas, Gran Teatro de Cáceres	Badajoz, Cáceres	Abonament orquestra complet en les dues ciutats
Orquestra Sinfónica de la Región de Murcia	Auditorio y Centro de Congresos Víctor Villegas	Murcia	Abonament orquestra
Orquestra Ciudad de Granada	Auditorio Manuel de Falla	Granada	Abonament orquestra
Orquestra Filarmónica de Málaga	Teatro Cervantes	Málaga	Abonament orquestra
Orquestra de Córdoba	Gran Teatro de Córdoba	Córdoba	Abonament orquestra
Real Orquestra Sinfónica de Sevilla	Teatro de la Maestranza	Sevilla	Abonament orquestra

Orquestra	Auditori	Ciutat	Tipologia abonament
Orquestra Filarmónica de Gran Canaria	Auditorio Alfredo Kraus	Las Palmas de Gran Canaria	Abonament orquestra
Orquestra Sinfónica de Tenerife	Auditorio de Tenerife Adán Martín	Santa Cruz de Tenerife	Abonament orquestra
Orquestra Simfònica de Barcelona i Nacional de Catalunya	L'Auditori	Barcelona	Abonament orquestra
Orquestra Simfònica del Vallès	Teatre Principal de Sabadell	Sabadell	Abonament orquestra i cicle al Palau de la Música
Orquestra Simfònica de les Illes Balears Ciutat de Palma	Auditorium de Palma de Mallorca	Palma de Mallorca	Abonament orquestra i sessions en altra ciutat
Orquestra de València	Palau de la Música i Congressos de València	València	Abonament de l'auditori amb orquestra resident
Orquestra Simfònica Ciutat d'Elx	Gran Teatre d'Elx	Elx	Abonament de l'orquestra
	Auditorio de la Diputación de Alicante	Alacant	Abonament de l'auditori
	Palau de la Música Catalana	Barcelona	Abonament de l'auditori
	Auditorio Palacio de Congresos de Zaragoza	Zaragoza	Abonament de l'auditori

BILBAO ORKESTRA SINFONIKOA

La Bilbao Orkestra Sinfonikoa ofereix una temporada d'abonament simfònic amb 17 programes que s'interpreten, consecutivament, dijous i divendres a l'Euskalduna Jauregia. Els abonaments «complet» i «protector» –aquest, destinat a benefactors amb un sèrie de serveis complementaris– inclouen tota la temporada de concerts. Existeixen, a banda, 3 abonaments parcials: el temàtic –titulat, en la temporada 2014-2015, «Enigmas y leyendas» i amb la inclusió dels programes 4, 6, 14 i 17–; l'abonament iniciació –amb la selecció dels programes 2, 4, 7, 9, 12 i 16–; i l'abonament a la carta –que es configura amb sis programes de lliure elecció–. L'orquestra no compta amb director titular, en el moment de redactar aquest treball. El darrer que va exercir aquesta tasca fou Günter Neuhold. L'abonament simfònic està gestionat per l'orquestra.

EUSKADIKO ORKESTRA SINFONIKOA

Hem analitzat els 11 concerts que configuren l'abonament simfònic. Les seues que acullen les seues interpretacions són: Euskalduna Jauregia (Bilbo), Kursaal Auditorioa (Donostia), Principal Antzokia (Gasteiz) i Baluarte Auditorioa (Iruña). A cada ciutat només interpreta 9 d'aquests programes. No té director titular. El seu director principal invitat és Andrey Boreyko i Jun Märkl n'és l'assessor musical. L'abonament simfònic està gestionat per l'orquestra.

ORQUESTA CIUDAD DE GRANADA

Amb 16 programes oferits, l'audiència pot escollir abonar-se a la temporada completa o a fins a quatre cicles que es configuren amb la combinació de diversos concerts: els cicles A, B, Sábado i Especi-

al. Cada programa s'interpreta en un o dos concerts i, generalment, en la combinació dijous-divendres o divendres-dissabte, sempre, a l'Auditorio Manuel de Falla. L'agrupació compta amb un director titular, Andrea Marcon, i un director invitat principal, Harry Christophers. L'abonament simfònic està gestionat per l'orquestra.

ORQUESTA DE CÒRDOBA

L'agrupació simfònica, resident al Gran Teatro de Córdoba, presenta tres modalitats d'abonament: «tarjeta de abono 6 conciertos», «tarjeta de abono 12 conciertos» i l'abonament a la carta (amb una selecció lliure de tres concerts). El seu director titular és Lorenzo Ramos. La gestió dels abonaments, tot i realitzar-se per l'orquestra, es comercialitza per l'auditori.

ORQUESTA DE EXTREMADURA

La temporada 2014-2015 d'aquesta agrupació, duplicada a Badajoz i Cáceres, inclou 14 programes. L'abonament clàssic –gestionat per l'orquestra–, que comprén tota l'oferta, és l'única opció que ofereix l'orquestra. Álvaro Albiach n'és el seu director titular.

ORQUESTA DE RADIO TELEVISIÓN ESPAÑOLA

La temporada simfònica de l'orquestra de la radiotelevisió estatal es compon de 22 programes al Teatro Monumental. Un cicle dual que s'organitza en dos abonaments diferents: l'opció A i l'opció B, amb els concerts, respectivament, de nombre senar o parell. Els concerts, en qualsevol cas, sempre són dijous i divendres al vespre. El director titular i artístic de l'agrupació és Carlos Kalmar. L'abonament simfònic està gestionat per l'orquestra.

ORQUESTA FILARMÓNICA DE GRAN CANARIA

Aquesta agrupació illenca organitza una temporada d'abonament simfònic amb 20 programes que s'interpreten en una única ocasió. L'Orquesta Filarmónica de Gran Canaria és l'habitual de les nits de

divendres de l'Auditorio Alfredo Kraus. La direcció artística i titular recau en Pedro Halffter. Günther Herbig n'és el principal director invitat. L'abonament simfònic està gestionat per l'orquestra.

ORQUESTA FILARMÓNICA DE MÁLAGA

L'Orquesta Filarmónica de Málaga planteja una temporada d'abonament simfònic amb 15 programes que ofereix en dos concerts –divendres i dissabte–. Manuel Hernández Silva és el seu director titular i artístic. L'abonament simfònic està gestionat per l'orquestra.

ORQUESTA NACIONAL DE ESPAÑA

Aquest cicle simfònic de l'Auditorio Nacional de Música compta amb 24 programes. Les tipologies d'abonament amb què s'han agrupat són els següents: abonament 24 (complet), l'abonament 16 (amb una selecció) i l'abonament 12A - 12B (que divideixen en dos blocs diferents els 24 concerts). Simultàniament, per mitjà de diferents fórmules de promoció, l'orquestra ofereix paquets d'abonament menors: Abono Bienvenida (8 concerts), Abono Revolucionario (8 concerts), Microabono Popular (4 concerts) i Microabono Espectacular (4 concerts). Aquests 4 abonaments configuren, en la seua unió, la totalitat del cicle simfònic. L'Abono Proximidad (fins a 6 concerts) inclou el transport gratuït per a grups de més de 30 persones. El servei s'ofereix per a localitats properes a Madrid i de províncies de la rodalia com Toledo, Àvila i Guadalajara. El cicle simfònic desenvolupa, habitualment, cada programa en tres sessions: divendres i dissabte per la vesprada i diumenge al matí. Des de fa algunes temporades no compta amb una batuta titular. Félix Alcaraz regeix la seua gestió en el paper de director tècnic i artístic. L'abonament està gestionat per l'orquestra.

ORQUESTA REAL FILARMONÍA DE GALICIA

L'orquestra de Santiago de Compostela ofereix una temporada d'abonament simfònic configurat per tres cicles (B - Outono, C - Inverno, D - Pri-

mavera) de 10, 11 i 9 concerts respectivament. La suma dels tres cicles suposa la temporada completa (abonament A) de 30 concerts. El seu director titular és Paul Daniel. L'abonament està gestionat per l'orquestra.

ORQUESTA SINFÓNICA DE CASTILLA Y LEÓN

L'Orquesta Sinfónica de Castilla y León ofereix una programació d'abonament simfònic al Centro cultural Miguel Delibes de la capital de la comunitat. A banda dels 20 concerts que ofereix l'abonament de Temporada, trobem també l'abonament Bienvenida (amb 7 concerts i xerrades prèvies), Espectacular (7 concerts relativament distanciat en el temps –programes 1, 4, 6, 9, 10, 15 i 19–), Sábado (7 concerts que se celebren el sisé dia de la setmana –programes 2, 6, 7, 10, 13, 20–) i Proximidad (6 concerts amb transport gratuït des d'altres ciutats). Les ciutats participants a l'abonament de proximitat són, dividides en dotze rutes: Ponferrada, Astorga, La Bañeza, Benavente, León, Medina de Rioseco, Burgos, Tordesillas, Miranda de Ebro, Segovia, Palencia, Soria, Aranda de Duero, Salamanca, Zamora, Toro, Medina del Campo i Ávila. Amb aquest disseny, el gestor cultural pot fer arribar a 18 nuclis de població la programació simfònica sense moure l'orquestra de l'auditori. A banda, s'ofereix l'abonament 7/17 que, combinat amb altres abonaments, dóna un 75% de descompte a familiars d'abonats amb una edat d'entre 7 i 17 anys. L'orquestra té un director emèrit, Jesús López Cobos, i dos directors principals invitats: Jaime Martín i Andrew Gourlay. L'abonament simfònic està gestionat per l'orquestra.

ORQUESTA SINFÓNICA DE GALICIA

Analitzem 23 concerts corresponents a l'abonament de temporada «Viernes» (que aglutina els abonaments de Otoño/Invierno (de l'1 a l'11) i Invierno/Primavera (del 12 al 23)). Simultàniament, l'Orquesta Sinfónica de Galicia desenvolupa l'abonament «Sábado» (amb 10 concerts) i actuacions a les ciutats gallegues de Ferrol (5 concerts), Vigo (5 concerts) i Santiago de Compostela (3 concerts). El

director titular de l'orquestra és Dima Slobodeniouk. L'abonament simfònic està gestionat per l'orquestra.

ORQUESTA SINFÓNICA DE LA REGIÓN DE MURCIA

L'Orquesta Sinfónica de la Región de Murcia, resident de l'Auditorio y centro de congresos Víctor Villegas de la capital murciana, ofereix una temporada d'abonament simfònic configurada per 9 programes. Cada programa s'interpreta en una única ocasió i després es recupera en altres sales de la comunitat. Fins on tenim constància, l'orquestra simfònica murciana és l'única de les grans agrupacions simfòniques de l'estat amb una dona com a directora titular, Virginia Martínez. L'abonament està gestionat per l'orquestra.

ORQUESTA SINFÓNICA DE MADRID

Aquesta agrupació madrilenya que comparteix escenari amb l'ONE, titula la seua temporada d'abonament simfònica com a «Ciclo Musical». D'octubre a juliol, l'Orquesta Sinfónica de Madrid executa 7 programes –amb un únic concert cadascú– i sense dia fix a la programació de l'auditori. El seu director és Guillermo García Calvo. L'abonament està dissenyat i gestionat per l'orquestra tot i que es ven, directament, a l'auditori.

ORQUESTA SINFÓNICA DE NAVARRA PABLO SARASATE

L'orquestra de la capital de Nafarroa presenta un programa d'abonament general amb 14 programes. Paral·lelament, a Tudela, planteja un cicle de 5 concerts. Antoni Wit és actualment el seu director titular i artístic. L'abonament està gestionat per l'orquestra.

ORQUESTA SINFÓNICA DE TENERIFE

La temporada d'abonament de l'orquestra a l'Auditorio de Tenerife «Adán Martín» està configurada per 18 programes. Ofereix un tipologia única d'abonament i amb programes que s'interpreten en un únic concert. L'orquestra realitza alguns concerts extraordinaris en altres punts de l'arxipè-

lag canari. Michał Nesterowicz n'és el seu director titular i artístic, mentre que Víctor Pablo Pérez ostenta el càrrec de director honorífic. L'abonament està gestionat per l'orquestra.

ORQUESTA SINFÒNICA DEL PRINCIPADO DE ASTURIAS

Als 14 programes que ofereix l'OSPA al Teatro Campoamor d'Oviedo es pot accedir bé per l'abonament complet, bé per algun dels tres cicles que el configuren —tardor, 4 concerts; hivern, 4 concerts i primavera, 6 concerts—. També hi ha la possibilitat de dissenyar un abonament a la carta amb 10 concerts de lliure elecció. A Gijón, en canvi, i considerant que s'ofereixen la meitat dels concerts, només s'oferta l'abonament complet i un abonament a la carta de 5 concerts. En els dos casos, l'abonament està gestionat per l'orquestra. El seu director titular és el búlgar Rossen Milanov.

ORQUESTA DE VALÈNCIA / PALAU DE LA MÚSICA DE VALÈNCIA

La temporada d'abonament simfònic 2014-2015 del Palau de la Música de València es compon de 45 concerts: 9 de l'abonament de tardor, 19 de l'abonament d'hivern i 17 de l'abonament de primavera. L'orquestra interpreta un únic concert per cada programa i quasi sempre divendres o dissabte. En 27 ocasions van a càrrec de l'Orquestra de València. El seu director titular és Yaron Traub. Com ja hem esmentat anteriorment, l'abonament el gestiona l'auditori.

ORQUESTA SINFÒNICA CIUTAT D'ELX

L'orquestra il·licitana articula al Gran Teatre d'Elx un abonament simfònic amb una temporada de 6 concerts —de novembre a maig—. La seua modalitat d'abonament és única i inclou la mitja dotzena de programacions. El seu director titular és Leonardo Martínez. L'abonament està gestionat per l'orquestra.

ORQUESTA SINFÒNICA DE BARCELONA I NACIONAL DE CATALUNYA

Aquesta temporada, l'OBC ofereix 26 programes simfònics en les sessions habituals de dissabte

i diumenge. L'oferta es configura a partir de dues sèries d'abonaments complementaris (A+B i C+D) renombrades i reorganitzades, precisament, en aquest curs. Tot i que la temporada està organitzada per l'OBC, l'abonament inclou dues actuacions d'agrupacions simfòniques foranies: l'Orquestra Simfònica del Liceu (concert 12) i l'Orquestra de Lió (concert 13), que actua a Barcelona fruit d'un conveni de col·laboració i intercanvi amb l'orquestra de la capital catalana. El Benet Casablanca és el seu compositor resident des de la temporada 2013-2014. En la figura del director titular es produeix un canvi, en la temporada 2015-2016, quan Pablo González és rellevat pel japonés Kashuzi Ono —fins aquest moment, director convidat—.

ORQUESTA SINFÒNICA DE LES ILLES BALEARS CIUTAT DE PALMA

En aquesta ocasió, hem analitzat els 13 programes que configuren la temporada d'abonament de l'Auditorium de Palma de Mallorca. A banda, l'agrupació té programades 11 actuacions extraordinàries a diferents indrets de les Illes Balears. La direcció artística es troba coparticipada pel director musical, Pablo Mielgo, i Joji Hattori, director principal convidat. L'abonament està gestionat per l'orquestra

ORQUESTA SINFÒNICA DEL VALLÈS

L'OSV, a banda del seu cicle simfònic al Palau de la Música Catalana, ofereix una temporada simfònica a la ciutat de Sabadell. Amb concerts a dues sales diferents —Teatre Principal i Teatre Municipal La Faràndula—, ofereix, al llarg de la temporada, un total de 7 programes amb, gairebé sempre, un únic dia d'interpretació. Rubén Gimeno és el seu director titular. L'abonament està gestionat per l'orquestra.

REAL ORQUESTA SINFÒNICA DE SEVILLA

La 25ena temporada d'abonament simfònic comprén un total de 16 concerts que es posen en música en dos dies consecutius. El seu director artístic és Pedro Halffter. És l'orquestra qui gestiona l'abonament.

AUDITORIO DE LA DIPUTACIÓN DE ALICANTE (ADDA)

Analitzem els 12 concerts que configuren l'abonament simfònic d'aquest jove auditori. Tot i no tindre orquestra resident, l'Orquestra de València —que hi actua en dues ocasions— podria ser, per proximitat, l'agrupació simfònica de referència del programa. L'abonament està gestionat per l'auditori.

PALAU DE LA MÚSICA CATALANA

De tota l'extensa programació del palau modernista de Barcelona analitzem els 13 programes que configuren l'abonament «Palau 100». Aquest és l'abonament que acull a agrupacions i solistes del circuit internacional i que permet que compartisquen escenari amb les agrupacions corals de l'auditori. Cada programa s'interpreta en concert únic. L'abonament, com el de tots els cicles referits, està gestionat per l'auditori.

AUDITORIO PALACIO DE CONGRESOS DE ZARAGOZA

La sala Mozart de l'auditori aragonés recull una programació simfònica dividida en dos blocs: «Temporada de grandes conciertos de otoño» (octubre-gener) i «Temporada de grandes conciertos de primavera» (febrer-juny). Amb 9 concerts el primer i 10 el segon, considerem un total de 19 concerts per curs que analitzarem a continuació. Com es tracta d'un auditori sense orquestra titular, per més que les agrupacions del prestigiós Conservatorio Superior de Música de Aragón hi celebren les seues actuacions principals amb regularitat, les agrupacions que hi actuen només plantegen una única representació. L'abonament està gestionat per l'auditori.

Tot i que no ho mencionem explícitament, ja que els objectius de la investigació no necessiten que aprofundim en aquest extrem, tots els auditoris i orquestres ofereixen preus especials per a joves i jubilats. En alguns casos, i mostra evident de la situació de precarietat social que pateixen moltes persones, trobem també descomptes per a persones en situació de desocupació. En el moment de començar l'any 2015 l'atur a l'Estat espanyol

s'havia situat en el 23,7% de la població en edat de treballar, segons l'Enquesta de població activa de l'INE. Caldria, en alguna altra ocasió, analitzar l'estigma social que situacions com aquesta poden causar. Com veiem a la informació de l'Orquestra Sinfónica del Principado de Asturias, les persones amb aquest perfil «para acreditar la situación de desempleo deben presentar la tarjeta de demanda de empleo en el momento de adquirir el abono en taquilla». Finalment, també es contempla rebaixa de preus, en alguns casos, per a famílies nombroses, grups, padrins o padrines d'altres abonats, membres de societats filharmòniques o alumnat de conservatori.

3. LA TEMPORADA D'ABONAMENT SIMFÒNIC 2014-2015

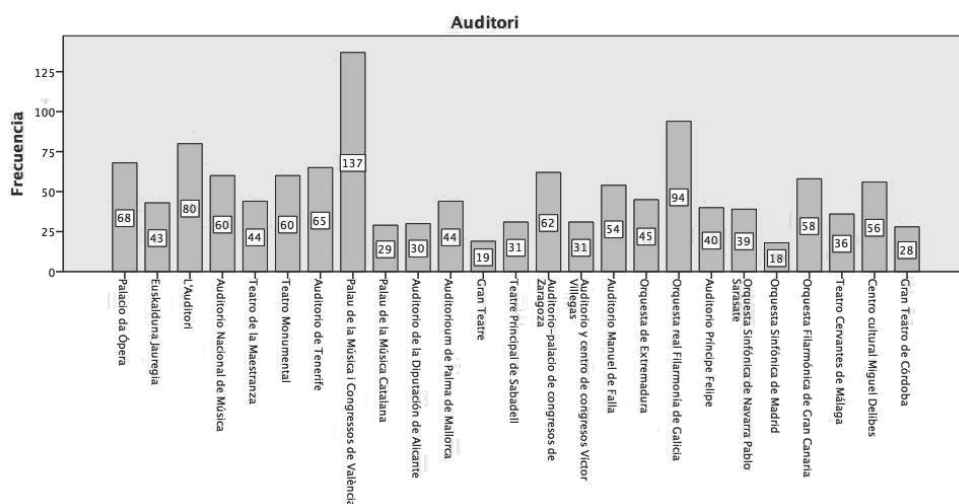
Aquesta primera temporada analitzada ens deixa uns resultats que corroboren les tendències ja observades en investigacions anteriors sobre les programacions de les orquestres simfòniques i els auditoris (Mas i Sempere, 2013). Per tal d'aprofundir en cadascun dels apartats exposarem, consecutivament, els resultats globals —freqüències— d'obres, compositors, estils i períodes històrics; i l'anàlisi dels elements socials: agrupacions i direcció, estretes, territoris de procedència i sexe dels compositors. El creuament de dades s'ha manifestat especialment interessant en el moment de conèixer tendències territorials.

En la temporada 2014-2015, a l'Estat espanyol i en el context de les orquestres i els auditoris analitzats, s'ha programat la interpretació de 1271 obres. Si ens fixem en les obres úniques, la xifra baixa fins a 857. El nombre de compositors programats es redueix, finalment, fins a 258. En aquest primer punt podem veure com la programació gira al voltant d'un grup d'obres que s'interpreta en diverses ocasions (més de 400 obres s'han repetit) i que estan signades per un grup, encara més exclusiu, de compositors. Composicions com el *Concert per a piano n. 5* de Beethoven, la suite n. 1 del *Peer gynt* de Grieg o la *Simfonia n. 1* de Brahms, per exemple, s'han programat en 8 ocasions cadascuna. Si ens fixem en els compositors, Mozart (76), Beethoven

(72), Brahms (53), Tchaikovsky (48) i Bach (40) segueixen sent els grans clàssics repetidament posats en música. En aquest llistat, un compositor vinculat al Barroc, un altre al Classicisme i tres en l'òr-

bita del Romanticisme —des de la transició inicial de Beethoven a la maduresa de l'estil de Brahms—. En qualsevol cas, entre els 10 compositors més programats, cap d'ells és nascut en els segles XX o XXI.

GRÀFIC 1
Freqüència d'obres segons l'abonament simfònic

La programació d'obres, per auditoris, ens deixa xifres antagòniques segons les dimensions de la temporada. Tal i com veiem al gràfic 1, el Palau de la Música de València és l'espai amb major nombre d'obres diferents interpretades (137). Segueixen en quantitat, Orquesta Filharmónica de Galicia (94), L'Auditori (80), el Palacio da Ópera (68), l'Auditorio de Tenerife (65) i Palacio de Congressos de Zaragoza (62). La majoria de les programacions simfòniques es mouen en una forquilla d'entre 60 i 28 interpretacions. Per sota, amb programacions del tot discretes, queden les 19 obres de l'Orquesta Simfònica d'Elx al Gran Teatre d'Elx i les 18 de l'Orquesta Sinfónica de Madrid.

Ens centrem, a continuació, en elements de caire més musicològic i que fan referència al gènere (forma) musical de les obres i la seua cronologia. La simfonia, amb el 25,3%, i el concert, amb el 22%, són els dos grans gèneres simfònics. En termes més modestos però també importants apareixen la suite, l'obertura/preludi, el poema tonal, l'òpera/opere-

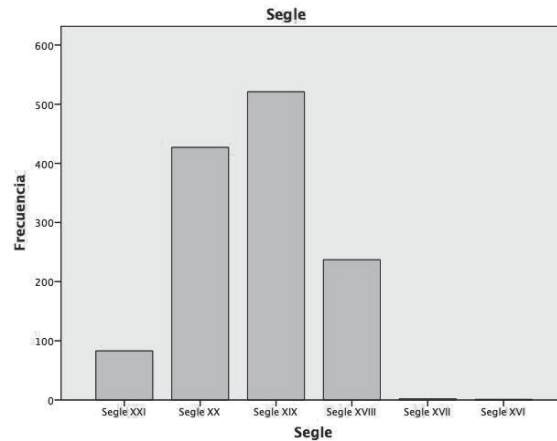
ta i la cançó. La suma de totes elles suposa el 85% de la programació. La resta de les interpretacions musicals suposen un reguitzell de fins a 39 gèneres musicals diferents.

Un dels elements més interessants que pot abordar aquest estudi és la cronologia de les obres. Segons veiem a l'histograma del Gràfic 3, la data mitjana de totes les composicions s'ubica a 1875,89 (1876). La centralitat d'aquest punt ens indica la representativitat que tenen als abonaments la música dels segles XIX i, sobretot XX. El moment històric més programat, actualment, és la transició entre aquestes centúries. La tendència programàtica es va difuminant a mesura que s'aproxima el segle XVII però, com s'aprecia al gràfic, repunt en els anys més contemporanis a nosaltres —fruit de la profusió d'estrene—. Confirmen aquesta inèrcia els anys que marquen els quartils: 1817, 1887 i 1927.

El darrer punt que abordem en aquest apartat és l'ordenació per segles. Actualment, la música més programada als abonaments simfònics estatals és, en-

GRÀFIC 4
Freqüència d'obres segons la seua centúria de creació

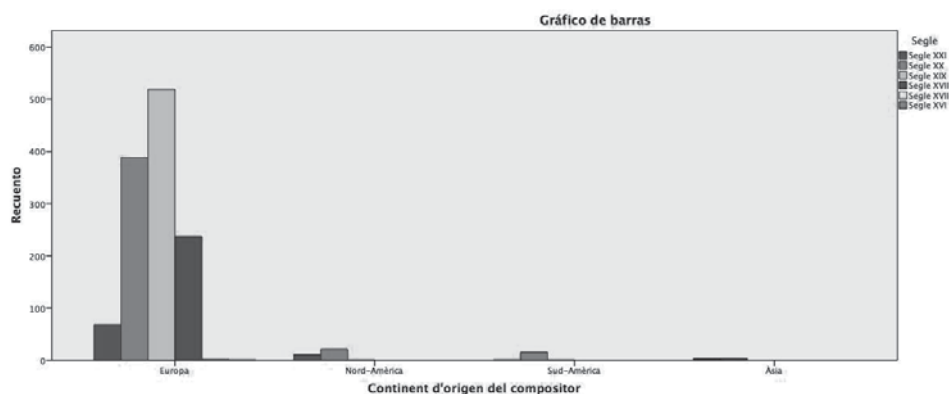

Passem, tot seguit, a l'anàlisi d'altres elements socials. En primer lloc esmentem el treball majoritari de les agrupacions amb direccions invitades. Mentre que 351 obres s'han interpretat amb el director titular al capdavant, en 757 ocasions ha estat una batuta invitada la que s'ha responsabilitzat de l'agrupació.

A nivell territorial, la programació ens deixa una situació completament etnocèntrica europea.

El 95,6% de les obres interpretades estaven signades per un compositor europeu. Nord-Amèrica (2,6%), Sud-Amèrica (1,3%) i Àsia (0,5%) queden com a mostres exòtiques i molt rares en la programació. Com podem observar al Gràfic 5, mentre que en Europa són més habituals els compositors del segle XIX, en les dues parts americanes és més freqüent la creació del segle XX. Cal fer notar, encara més, l'absència de dos continents sencers: Àfrica i Oceania.

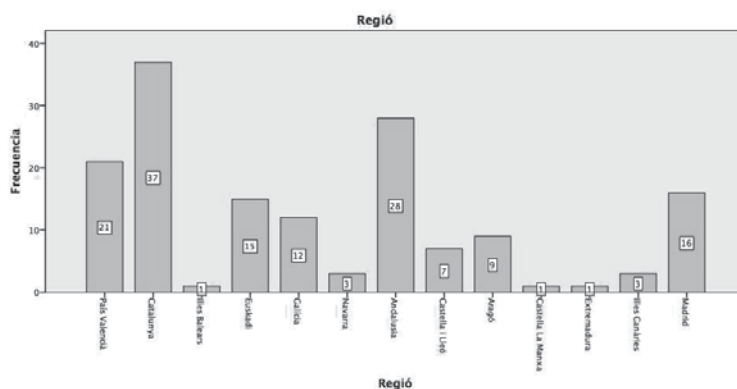
GRÀFIC 5
Origen del compositor segons el segle de l'obra

Pel que fa a la geografia interna, cal assenyalar que 154 obres interpretades (el 12,1%) anaven signades per autors de l'Estat espanyol. En un 35,1% dels casos, l'auditori on s'interpretava l'obra estava en la pròpia regió del compositor. Per freqüències, les obres més habituals eren les d'autors de Catalunya (37), Andalusia (28) i País Valencià (21). Resulta interessant

comprovar com la música «espanyola» més habitual és la d'autors de diferents nacionalitats –catalanòfones– enllà del tòpic andalusí. En un segon esglaó, autors de Madrid (16), Euskadi (15) i Galícia (12). Amb aquest sextet regional queden definits els dos pols culturals de l'estat: la centralitat de Madrid i les perifèries nacionals catalana, basca, gallega i andalusa.

GRÀFIC 6
 Freqüència d'obres segons la regió d'origen del seu compositor

L'element del sexe es resol amb una única dada. Només s'han programat obres de quatre compositor. En tres casos són autores europees i, en un quart, d'origen asiàtic. És notòria, en aquesta associació, la vinculació que existeix en la discriminació sexista i etnocèntrica.

4. CONCLUSIONS

Aquest any de programacions, tot i la seua evident limitació temporal, ens ha permès comprovar quines són les tendències actuals en la programació simfònica estatal. A tall de conclusió, quatre elements ens permeten identificar els elements més significatius. Primer, es manté la idea de museu musical associat a l'auditori. Les programacions es basen en música del passat i les obres que més s'hi interpreten no es corresponen, majoritàriament, ni amb la creació actual ni amb creadors en actiu. Segon, el programador cultural se sotmet al gust del públic tradicional. No hi ha apostes arriscades i

sempre es torna a uns valors segurs i coneguts que permetran cobrir un percentatge elevat de l'auditori. Per això, tot i que s'introdueix la música del segle XX es fa, sempre, de la mà de compositors ja clàssics d'aquest moment. Tercer, es practica l'etnocentrisme en un doble sentit. D'una banda, i com a conseqüència de la preeminència de la música clàssica vuitcentista, amb la programació de compositors occidentals europeus. D'altra banda, amb la ingent quantitat d'estrenes d'autors espanyols. Una pràctica que es descobreix nacionalista i endogàmica. I, finalment, la nul·la visibilitat de la dona. Que només el 0,3% de les obres programades hagen estat compostades per dones ens demostra l'absoluta discriminació a la que se sotmet a les compositor. La realitat musical als conservatoris i a les agrupacions musicals és ben diferent però la institució simfònica sembla no tindre interès en adaptar-se.

La fotografia que ens mostra aquesta programació –i que segueix la tendència registrada en anteriors treballs– és la d'uns auditoris ben con-

servadors. L'elit que sustenta aquestes institucions sembla demandar consecutives reposicions d'una música que ha escoltat moltes vegades i que coneix bé. En aquest sentit, la creació contemporània encara no hauria assolit l'estatus de música clàssica i, per això, roman en una mena d'apartheid programat que —caldría analitzar el nivell de les audiències— no sembla estar fent-li massa favor. Els programadors, atrapats entre la necessitat d'omplir la sala i de quadrar agendes, no pareix que hagen trobat encara els mecanismes adequats de divulgació per a la música que es crea actualment.

La litúrgia de l'abonament simfònic és una clara mostra de distinció bourdiana. Implica, primer, un cert nivell econòmic per costejar-lo (especialment, en les millors butaques). Segon, la disponibilitat personal per poder desplaçar-se a l'auditori, de manera rutinària, en els successius programes. Tercer, el capital cultural incorporat necessari per relacionar-se amb el públic que predomina a la sala i per comportar-se d'acord amb el protocol del concert (silencis, aplaudiments, etcètera). Algunes propostes divulgatives dels auditoris, pretenen apropar als públics amb una oferta diferent: musicals, bandes sonores i músiques populars. Tot i que l'aproximació pot motivar la curiositat, i provocar que hom torne a l'auditori per consumir altres productes, les formes i els llenguatges són ben diferents.

Com ja hem dit, als auditoris de l'estat predomina la música del segle XIX i la de la primera meitat del XX. L'element comú a aquestes composicions —i que trobem, també, al segle XVIII— és la tonalitat. La música tonal, construïda al voltant d'una jerarquització dels sons i d'unes relacions de dominació i subordinació entre les diferents notes musicals, encaixa perfectament —segons el paradigma d'Adorno— amb la disposició social dins l'orquestra (director-instrumentistes), en l'auditori (localitats segmentades en sectors diferents i separats) i en la societat capitalista (elits-classes subordinades). La música més actual, que trenca habitualment amb la tonalitat, posaria en qüestió totes aquestes relacions de poder i, en darrera instància, no podria ser assimilada per la via programàtica convencional. En aquest punt, podem plantejar una hipòtesi que ens ha suscitat el procés d'elaboració de la nostra

tesi doctoral i que haurem d'ampliar en propers treballs. La música contemporània, pel fet de posar en qüestió la tradició musical (i, consegüentment la social) no ha pogut ser assimilada pels canals convencionals. La resposta, així, que hauria plantejat el sistema a aquest repte seria doble: bé expulsant la creació actual dels espais de prestigi musical; bé introduint-la al circuit musical però acotant-la en reduïdes encara més reservats i elitistes (festivals monogràfics, cicles específics). Tot plegat acaba provocant l'aparició d'un grup esnob que, en el propi procés de distinció social, acaba reconvertint la posada en qüestió del sistema en el seu reforçament.

Seguint la noció de *musicar* de Christopher Small, el fenomen musical és una acció on participa tot l'entramat social consubstancial a la posada en so. L'estatus quo que manifesten els auditoris són connivència dels instrumentistes i directors, dels seus docents als conservatoris, dels compositors i les seues influències, del públic que compra entrades i dels qui no en compren, dels electors que trien als polítics que, en darrera instància, acabaran optant per determinats programadors, dels mitjans de comunicació, de l'acadèmia, etcètera. I tot plegat, convergeix en un procés de retroalimentació que acaba homogeneïtzant els camps de l'estat de l'art, el poder i els mitjans de comunicació.

L'historicisme que practiquen els auditoris i les orquestres els fa caure en els mateixos biaixos de la tradició que representen. El repte que se'ls presenta en l'actualitat és doble. D'una banda, coincidir amb el gust tradicional dels públics habituals. D'altra banda, obrir les programacions per copsar l'interès dels nous públics. Un acostament qualitatiu al fenomen i el necessari creuament d'aquestes dades amb dades d'audiència i de consum cultural ens ajudaran a entendre els canvis i la nova realitat que sorgiran un cop superada aquesta crisi polièdrica que vivim. Sense oblidar, mai, que són als *clàssics*, als qui apel·lem.

5. BIBLIOGRAFIA

ADORNO, T. W. (2009). *Disonàncies: Introducció a la sociologia de la música*. Tres Cantos: Ediciones Akal.

- ARIÑO VILLARROYA, A. (2010). *Prácticas culturales en España: desde los años sesenta hasta la actualidad*. Barcelona: Editorial Ariel.
- FRITH, S. (2001). Hacia una estética de la música popular. A F. Cruces i et at. (Eds.), *Las culturas musicales: lecturas en etnomusicología* (pp. 413-435). Madrid: Ed. Trotta.
- BOURDIEU, P. (1987). Los tres estados del capital cultural. *Sociológica*, 5, 11-17.
- BOURDIEU, P. (1990). Algunas propiedades de los campos. A P. Bourdieu (Ed.), *Sociología y Cultura* (pp. 135-141). México: Conaculta.
- BOURDIEU, P. (1991). *La distinción: criterio y bases sociales del gusto*. Madrid: Taurus.
- MARTÍ I PÉREZ, J. (2000). Más allá del arte: la música como generadora de realidades sociales. Sant Cugat del Vallès: Deriva Editorial.
- MAS I SEMPÈRE, X. (2013). La presència de la música clàssica contemporània als auditoris de l'Estat espanyol. A L. Arroyo Moliner & M. Simó Solsona (Eds.), *VI Congrés Català/Internacional de Sociologia. Societats i cultures, més enllà de les fronteres: Publicacions completes* (pp. 618-641). Associació Catalana de Sociologia - Institut d'Estudis Catalans.
- MENGER, P.-M. (1983). *Le paradoxe du musicien*. París: Flammarion.
- MINISTERIO DE EDUCACIÓN, CULTURA Y DEPORTE (2014). *Encuesta de hábitos y prácticas culturales en España*.
- RODRÍGUEZ MORATÓ, A. (1996). *Los compositores españoles: un análisis sociológico*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.
- SMALL, C. (1999). El Musicar: un ritual en el espacio social. *TRANS: Revista Transcultural de Música*, 4, <<http://www.sibetrans.com/trans/articulo/252/el-musicar-un-ritual-en-el-espacio-social>>, [amb accés el 16-09-2016].
- WEBER, M. (2015). *Los fundamentos racionales y sociológicos de la música*. Madrid: Tecnos.